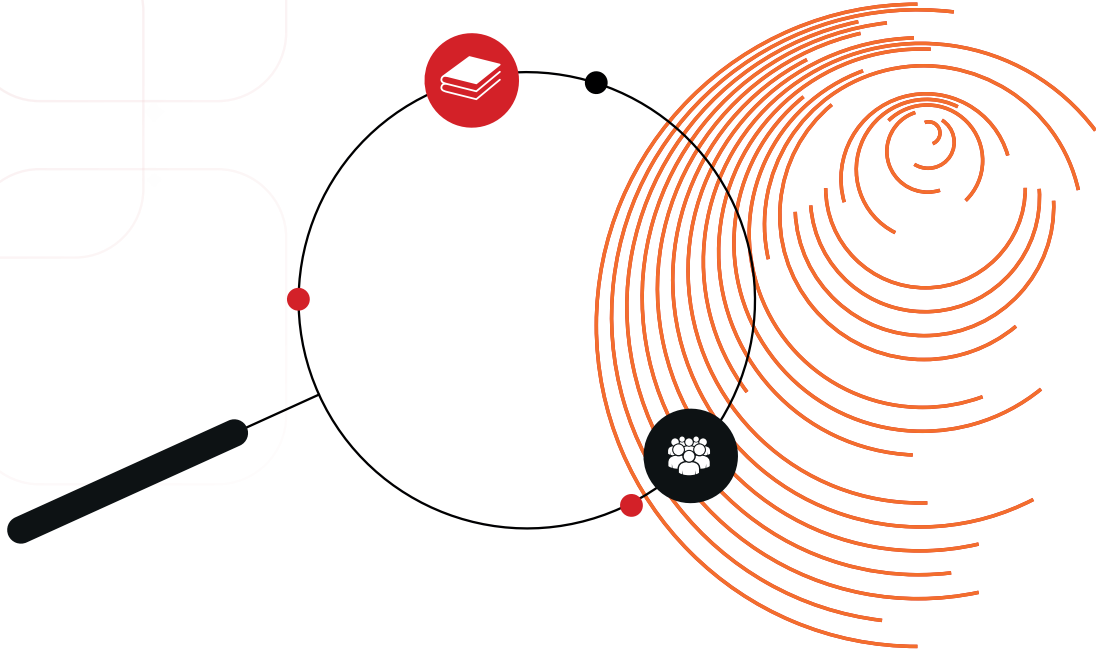

EKİM 2025 | Aylık

DÜNYADAN

Araştırma Gündemi

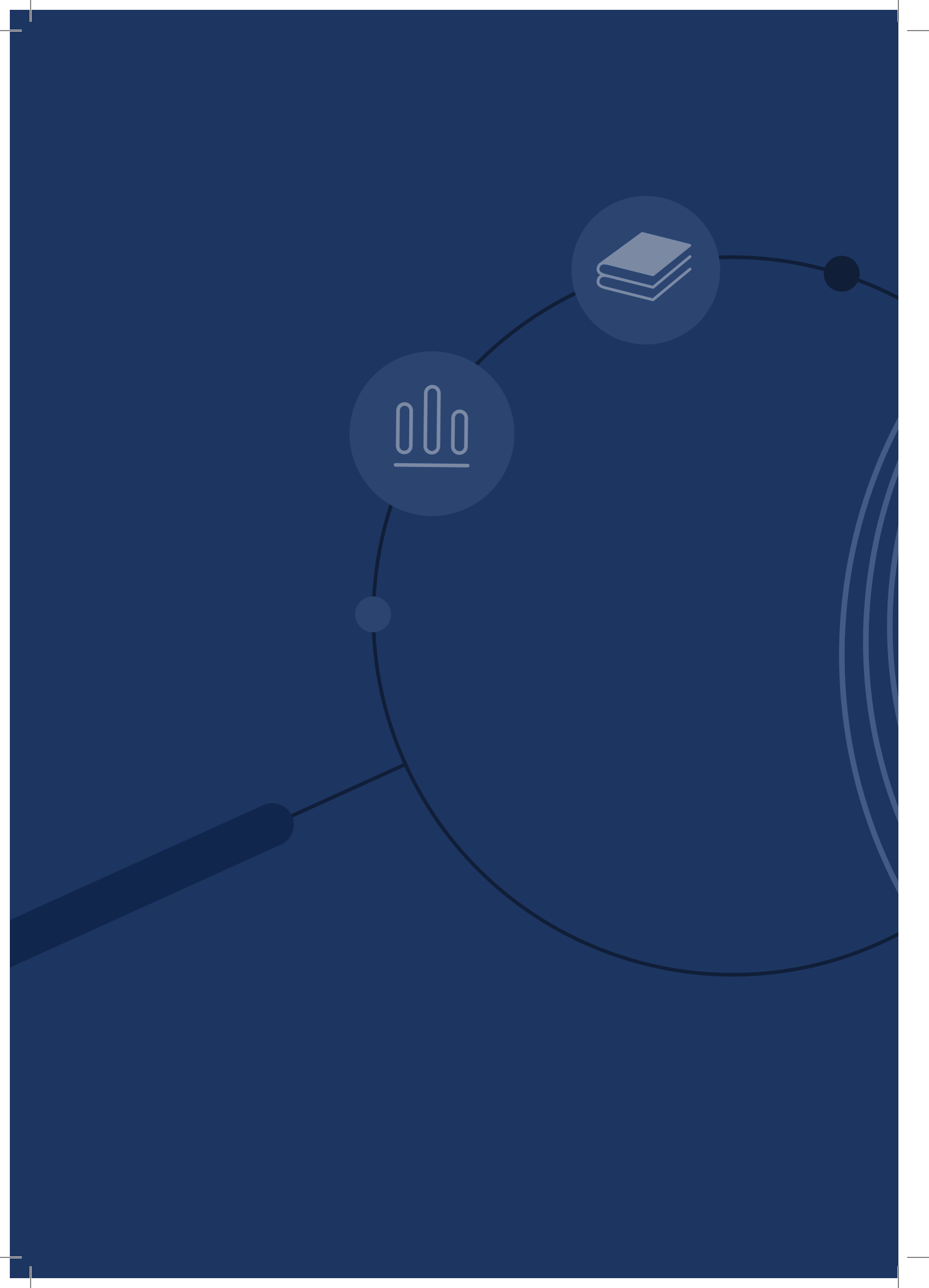

EĞİTİM ARAŞTIRMALARI

- Zorbalığa Tanık Olan Öğrencilerde Mağduru Savunma Davranışlarını Geliştirmeye Yönelik İki Yeni Strateji: Boylamsal ve Deneysel Bir Çalışma
- Öğretmenlerin Sınıfta Mikroagresif Davranışları Tanıma Konusundaki Farkındalığı
- Okullarda Nefret Söylemi Vakalarında Öğretmenlerin Müdahale Stratejileri
- Öğrencilerin Öğretmen Kaynaklı Zorbalık Deneyimleri: Boylamsal Belirleyiciler ve Sonuçlar

TOPLUM ARAŞTIRMALARI

- Yeni Ebeveynler için Babalık İzni, Ruh Sağlığı ve İyilik Hâli: Birleşik Krallık'ta Yapılan Ulusal Bir Anketten Elde Edilen Bulgular
- Erken Yetişkinlik Döneminde İstihdam Eğilimleri ve İlerleyen Dönemde Doğurganlık
- Annelerin Kitle İletişim Araçlarını Kullanımı ve Çocuklarının Erken Gelişimiyle İlişkisi: Kentsel ve Kırsal Alanların Karşılaştırılması

Editör

Amine Ertürk
Semra Gülen

Hazırlayanlar

Banu Zehir
Zeynep Yalçıntaş

Grafik Tasarım

Betül Berra Kurt

Yayın Türü

Bülten

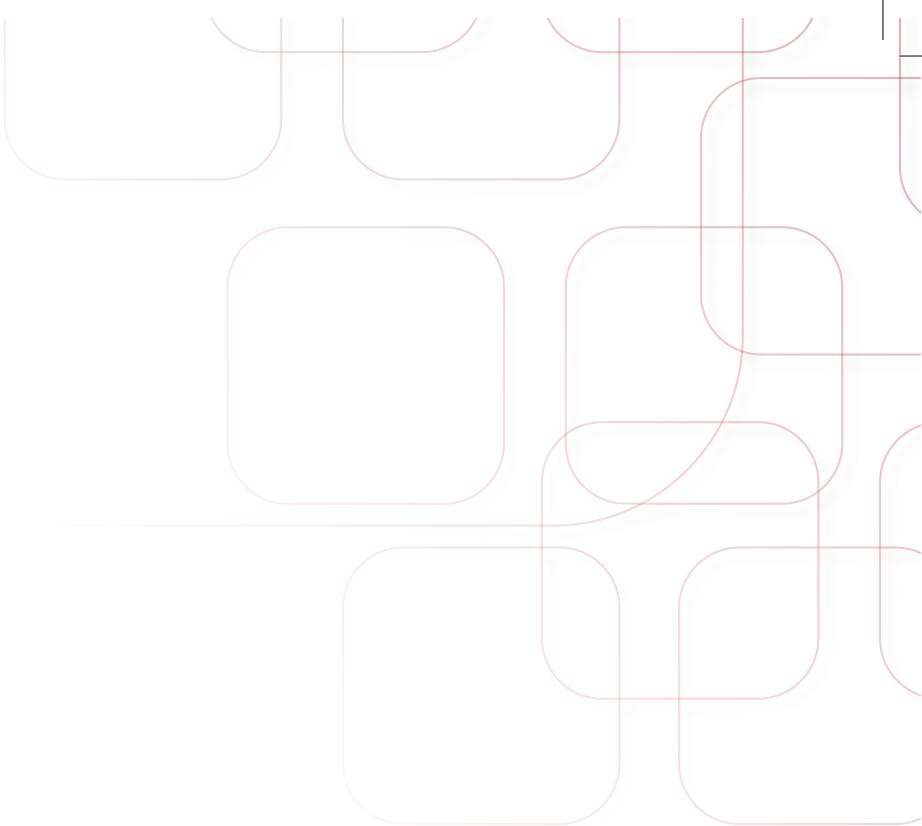
Yönetim Yeri

Burhaniye Mah. Hacı Reşit Paşa Sok. No:18
Üsküdar/İstanbul

İletişim

0216 422 00 22
www.enstitusosyal.org
info@enstitusosyal.org

Dünyadan Araştırma Gündemi, eğitim ve toplum bilimleri alanlarında akademik seçki sunan ücretsiz bir yayındır.

DÜNYADAN

Araştırma Gündemi

EĞİTİM

ARAŞTIRMALARI

EĞİTİM ARAŞTIRMALARI

- Zorbalığa Tanık Olan Öğrencilerde Mağduru Savunma Davranışlarını Geliştirmeye Yönelik İki Yeni Strateji: Boylamsal ve Deneyisel Bir Çalışma
- Öğretmenlerin Sınıfta Mikroagresif Davranışları Tanıma Konusundaki Farkındalığı
- Okullarda Nefret Söylemi Vakalarında Öğretmenlerin Müdahale Stratejileri
- Öğrencilerin Öğretmen Kaynaklı Zorbalık Deneyimleri: Boylamsal Belirleyiciler ve Sonuçlar

Social Psychology of Education

Social Psychology of Education, sosyal psikoloji ve eğitim alanlarının kesişiminde yer alan, alanında öncü hakemli akademik dergilerden biridir. Springer Nature tarafından yayımlanan dergi, 1996 yılından beri disiplinler arası araştırmaları akademi, politika ve uygulama dünyasına kazandırmaktadır. SSCI ve Scopus gibi uluslararası endekslerde taranan dergi, sınıf içi öğretimden öğrenci etkileşimlerine, sosyal öğrenme kuramından örgüt çalışmalarına uzanan geniş bir yelpazede içerik sunar. Dergi, sosyal psikoloji bakış açısıyla eğitim araştırmalarına katkı sunmak isteyen araştırmacılar için güçlü bir platformdur.

T Zorbalığa Tanık Olan Öğrencilerde Mağduru Savunma Davranışlarını Geliştirmeye Yönelik İki Yeni Strateji: Boylamsal ve Deneysel Bir Çalışma

Fostering Victim-Defending Behaviors among School Bullying Witnesses: A Longitudinal and Experimental Test of Two New Strategies for Changing Behavior

Okullarda zorbalık, yalnızca zorba ve mağdur arasındaki bir mesele değil, tanık olan öğrencilerin tepkileriyle şekillenen toplumsal bir süreçtir. Zorbalık olaylarına tanık olan öğrenciler, verdikleri tepkilerle bu sürecin güçlenmesinde veya durdurulmasında belirleyici olabilmektedir. Araştırmalar, tanıkların önemli bir kısmının mağduru savunmaya yönelik olumlu tutumlara sahip olduğunu, ancak bu tutumların büyük ölçüde eyleme dönüşmediğini göstermektedir. Bu durum, inanç ve davranış arasındaki boşluğun okul zorbalığıyla mücadelede önemli bir engel olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, tanık öğrencilerde yalnızca farkındalığı artırmak değil, gerçek davranış değişikliğini destekleyecek stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmada, tanıkların mağduru savunmalarını teşvik etmek amacıyla sosyal psikoloji temelli iki strateji geliştirilmiş; deneysel ve boylamsal bir araştırma ile test edilmiştir: “inanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme” (İDTF, İng. *induced hypocrisy*) ve “niyetin eyleme geçirilmesi” (NEG, İng. *implementation intention*).

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, okulda zorbalığa tanıklık eden öğrencilerin “mağduru savunma davranışları”nı teşvik etmeye yönelik iki yeni sosyal psikoloji temelli stratejinin etkililiğini incelemektir. Bu stratejiler inanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme ve niyetin eyleme geçirilmesi yaklaşımlarını içermektedir. Araştırma, bu stratejilerin öğrencilerin mağduru savunmaları gerektiğine dair inançlarını gerçek davranışlara dönüştürüp dönüştürmediğini test etmeyi amaçlamıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, okulda zorbalığa tanık olan öğrencilerdeki mağduru savunma davranışlarının sosyal psikoloji temelli müdahale yöntemleriyle artıp artmadığını ölçme amacıyla deneysel ve boylamsal bir tasarımla yürütülmüştür. 7. ve 8. sınıf öğrencileri üç gruba rastgele atanmıştır: inanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme müdahalesi grubu, niyetin eyleme geçirilmesi müdahalesi grubu ve kontrol grubu. Bu araştırma deseninin amacı, iki

stratejinin mağduru savunma davranışlarını artırmadaki etkisini karşılaştırmak ve stratejilerin etkisinin uzun dönemde sürüp sürmediğini kontrol etmektir.

■ **Katılımcılar:** Araştırmaya Fransa'nın Normandiya bölgesinde yer alan bir ortaokuldan toplam 118 öğrenci katılmıştır. Ancak analizlere 101 öğrenci (yaş ortalaması = 12,7, SD = 0,77; %52,5'i erkek, %47,5'i kız; %50,5'i 8. sınıf, %49,5'i 7. sınıf) dâhil edilmiştir. Katılımcılar sosyoekonomik olarak dezavantajlı bir bölgedeki okuldan seçilmiştir. Her sınıf farklı bir müdahaleye atanmış, aynı sınıf içerisindeki bütün öğrenciler aynı deneysel koşula atanarak grup temelli bir müdahale gerçekleştirilmiştir.

■ **Müdahale Grupları:** Katılımcı öğrenciler, üç gruptan birine rastgele atanmıştır: inanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme müdahalesi grubu, niyetin eyleme geçirilmesi müdahalesi grubu ve kontrol grubu.

- **İnanç-Davranış Tutarsızlığını Fark Ettirme Müdahalesi Grubu:** Bu gruptaki öğrenciler (n = 39; üç sınıf) önce 4-5 kişilik gruplara ayrılmıştır. İlk aşamada, okul zorbalığının neden yanlış ve kabul edilemez olduğuna dair değer temelli argümanlar üretmeleri istenmiştir. Grup çalışmasının tercih edilme nedeni, öğrencilerin sahip oldukları inançlarla (tutumlarıyla) sergiledikleri davranışlar arasındaki tutarsızlığı fark etmelerini sağlamak ve birbirlerinden etkilenecek daha güçlü bir ortak tutum geliştirmelerine olanak tanımaktır. Ardından, öğrenciler, geçmişte zorbalığa tanıklık

edip pasif kaldıkları durumları hatırlamaya yönelik bireysel ve anonim olarak bir anket doldurmuştur. Bu iki aşamalı süreç, öğrencilerin zorbalığa yönelik inançları (tutumları) ile geçmişteki davranışları arasındaki farkı anlamalarını sağlayarak, mağduru savunma davranışını güçlendirmeyi amaçlamıştır.

- **Niyetin Eyleme Geçirilmesi Müdahalesi Grubu:** Bu gruptaki öğrenciler (n = 36; üç sınıf) için müdahale, niyetin eyleme geçirilmesi stratejisine dayalı olarak tasarlanmıştır. İlk olarak öğrencilerle yapılan grup tartışmasında, okul zorbalığına ilişkin “yaygın durumlar”, tanıkların mağduru savunmasını engelleyen “olası bariyerler” ve bu durumlarda verilebilecek “uygun tepkiler” birlikte belirlenmiştir. Daha sonra, öğrencilerden bireysel olarak karşılıklarına çıkabilecek olası zorbalık senaryolarına dair kendi eylem planlarını yazmaları istenmiştir. Bu yöntem, öğrencilerin zorbalığa tanıklık ettikleri anda önceden planladıkları savunma tepkilerini daha kolay hayata geçirmelerini sağlamayı amaçlamıştır.
- **Kontrol Grubu:** Bu gruptaki öğrenciler (n = 26; iki sınıf) hiçbir müdahaleye maruz kalmamıştır. Diğer gruplarda yapılan müdahalelerin etkinliğini tespit etmek amacıyla, kontrol grubundaki öğrencilerin davranışları deney gruplarındaki öğrencilerin davranışlarıyla karşılaştırılmıştır.

- **Davranış Ölçümleri:** İlk ölçüm müdahaleden hemen sonra yapılmış, ikinci ölçüm ise üç ay sonra gerçekleştirilmiştir.

- **Planlanan Savunma Davranışı (Niyeti):** Müdahale sonrasında, kurgulanan zorbalık senaryoları üzerinden öğrencilerin savunma eğilimleri değerlendirilmiştir. Öğrencilerden her senaryo için dört olası tepki arasından seçim yapmaları istenmiştir: zorbalığa yardımcı olma, zorbalığı onaylama, pasif kalma ya da mağduru savunma. Öğrencilerin verdikleri savunma yanıtlarının toplamı, senaryo sayısına bölünerek 0 (savunma niyeti yok) ile 1 (güçlü savunma niyeti) arasında değişen bir savunma niyeti puanı hesaplanmıştır. Bu yöntem, öğrencilerin zorbalık karşısındaki planlanmış tepkilerini nicel olarak değerlendirmeyi amaçlamıştır.
- **Gerçek Savunma Davranışları:** Üç ay sonra, öğrencilerin bu süreçte gözlemledikleri zorbalık durumlarına verdikleri tepkiler (zorbaya yardımcı olma, onaylama, pasif kalma veya savunma) raporlanmıştır. Son olarak, öğrencilerin geçmişte verdikleri savunma tepkilerinin toplamı, tanık oldukları zorbalık durumlarının toplamına bölünerek bir savunma davranışı puanı hesaplanmıştır. Bu puan, öğrencilerin gerçek savunma davranışlarının düzeyini nicel olarak yansıtmaktadır.

TEMEL BULGULAR

Araştırmanın bulguları, öğrencilerin hem inanç-davranış tutarsızlığını fark etmelerini hem de niyetlerini eyleme dönüştürmelerini teşvik eden stratejilerin, kısa vadede mağduru savunma niyetlerini anlamlı biçimde artırdığını ortaya koymuştur. Ancak üç ay sonraki ölçümlerde, bu etkinin yalnızca inanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme müdahalesi uygulanan grupta daha kalıcı ve güçlü olduğu görülmüştür.

1. Sosyal Psikoloji Stratejilerinin Zorbalığa Tanık Olanların Davranışlarına Etkisi

- İnanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme (İDTF) stratejisi, öğrencilerin sahip oldukları tutumlar ile geçmişteki pasif davranışları arasındaki çelişkiyi fark ettirerek davranış değişimini tetiklemiştir.
- Niyetin eyleme geçirilmesi (NEG) stratejisi ise öğrencilerin zorbalık durumlarında nasıl tepki vereceklerine dair önceden plan yapmalarını sağlayarak niyetin davranışa dönüşmesini kolaylaştırmıştır.

2. Müdahalelerin Savunma Niyeti Üzerindeki Etkisi (Kısa Vadeli Etki)

- Hem İDTF hem de NEG stratejileri, öğrencilerin mağduru savunma niyetini anlamlı biçimde artırmıştır.
- Müdahaleye katılan öğrencilerin savunma niyeti puanları, kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (İDTF: %60,7, NEG:

%61,6, kontrol: %37,2).

- İki müdahale grubu arasında kısa vadede anlamlı bir fark saptanmamıştır.

3. Savunma Davranışındaki Uzun Vadeli Etki (Üç Ay Sonra)

- Üç ay sonraki ölçümlerde her iki müdahalenin de mağduru savunma davranışlarını artırdığı görülmüştür.
- Ancak İDTF stratejisinin etkisi, NEG stratejisine kıyasla daha güçlü olmuştur (İDTF: %50,3, NEG: %33,3, kontrol: %14,4).
- NEG stratejisinin etkisi uzun vadede azalmıştır. Bunun sebebi öğrencilerin yalnızca yarısının (%52,55) başlangıçta mağduru savunmaya yönelik bir niyet taşımasıdır.

4. Mağduru Savunmaya Yönelik Bir Tutuma Sahip Olmanın Etkisi

- NEG stratejisinin ancak önceden güçlü bir savunma niyetine sahip öğrencilerde etkili olduğu, bu nedenle geniş öğrenci grubunda etkisinin zamanla azaldığı anlaşılmıştır.

- İDTF stratejisinin öğrencilerin mağduru savunma niyetini güçlendirerek, öğrencilerde eyleme geçme eğilimini beslediği ve uzun vadede daha etkili ve kalıcı sonuçlar doğurduğu görülmüştür.

SONUÇ

Bu çalışma, okullarda zorbalık karşısında çoğunlukla pasif kalan tanıkları, aktif bir şekilde mağduru savunma davranışına yönlendirmeyi hedefleyen, kısa süreli, düşük maliyetli ve uygulanabilir iki stratejinin etkilerini ortaya koymuştur. Bulgular, iki stratejinin de (tanıkların inanç ve davranışları arasındaki tutarsızlığı fark etmelerini sağlama ve savunma niyetlerini eyleme dönüştürme stratejileri) öğrencilerin mağduru savunma niyetini kısa vadede anlamlı bir biçimde artırdığını göstermiştir. Bununla birlikte, yalnızca inanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme stratejisi, bu etkiyi uzun vadede kalıcı hâle getirmiştir.

Niyetin eyleme geçirilmesi stratejisinin etkisinin sınırlı kalmasının temel nedeni, öğrencilerin ancak bir kısmının güçlü bir savunma niyetine sahip olması, diğer yarısının ise buna yönelik başlangıçta

Tablo 1. Okulda Zorbalığa Tanık Olan Öğrencilerin Mağduru Savunma Davranışı

Değişken	Kontrol (%)	NEG (%)	İDTF (%)	Farklılık
Savunma niyeti (hemen sonrası)	37,2	61,6	60,7	NEG & İDTF > kontrol
Savunma davranışı (üç ay sonra)	14,4	33,3	50,3	İDTF > NEG > kontrol
İstatistiksel anlamlılık	—	p < 0,01	p < 0,05	Helmert 1 & 2 anlamlı

daha düşük düzeyde bir motivasyonunun (niyetinin) bulunmasıdır. Bu bulgu, tanıkların mağduru savunmaya yönelik güçlü bir niyete ya da motivasyona sahip olmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, inanç-davranış tutarsızlığını fark ettirme stratejisi daha geniş bir öğrenci kitlesine etki edebilmiş ve öğrencilerin savunma davranışına geçmelerini daha güçlü biçimde teşvik etmiştir. Bu strateji, öğrencilerin mağduru savunmaya yönelik niyetlerini fark ettirmesi bakımından, inancın eyleme dönüştürülmesindeki ilk ve kritik adımı oluşturmaktadır. Mağduru savunmaya

yönelik davranışlarda, öncelikle bu farkındalığa yönelik bir psikolojik zeminin oluşmasının önemini göstermektedir.

Bu bulgular, mevcut zorbalık karşıtı programlara bu tür psikososyal temelli kısa müdahalelerin entegre edilmesinin, yalnızca farkındalığı artırmakla kalmayıp davranış değişikliğini de destekleyebileceğini göstermektedir. Ayrıca, iki stratejinin birleştirilerek hem savunma niyetini güçlendiren hem de bu niyeti eyleme dönüştüren bütüncül bir yaklaşımın geliştirilmesi, gelecekteki çalışmalar için önemli bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır.

Kaynak: Mauduy, M., Bagneux, V., & Sénémeaud, C. (2023). Fostering victim-defending behaviors among school bullying witnesses: A longitudinal and experimental test of two new strategies for changing behavior. *Social Psychology of Education*, 26(1), 263-274. <https://doi.org/10.1007/s11218-022-09745-z>

Öğretmenlerin Sınıfta Mikroagresif Davranışları Tanıma Konusundaki Farkındalığı

Teachers' Awareness in Identifying Microaggressive
Behaviors within the K-12 Classroom

Öğrenciler arası mikroagresyonlar, çoğu zaman fark edilmeyen fakat çocuklar üzerinde derin etkiler yaratabilen davranış biçimleridir. Mikroagresyon, bireylerin bilinçli veya bilinçsiz olarak kullandığı, ön yargılı, küçümseyici ya da dışlayıcı ifadeleri içeren küçük ama anlamlı saldırganlık biçimlerini (sözlü ya da davranışsal) ifade eder. Mikroagresyonla zorbalık arasındaki temel fark niyet ve yoğunluktur. Zorbalık, bir kişiye kasıtlı olarak zarar verme amacı taşır ve genellikle açık, tekrar eden saldırganlık davranışlarıyla kendini gösterir. Mikroagresyon ise çoğu zaman farkında olmadan gerçekleşir; niyet zararlı olmayabilir ancak etki inciticidir. Bu nedenle, fark edilmediğinde ve müdahale edilmediğinde zorbalığa evrilebilir. Öğretmenler bu davranışların önlenmesi ve fark edilmesinde kilit bir konumda olsa da kavram çoğu zaman zorbalıkla karıştırılmakta veya hiç fark edilmemektedir. Bu durum, okul disiplin politikalarının yalnızca zorbalık üzerine odaklanmasına ve mikroagresyonların erkenden tespit edilmeden ilerlemesine yol açmaktadır.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin sınıf ortamında meydana gelen mikroagresyon davranışlarını tanıma, yorumlama ve müdahale etme süreçlerini incelemek, mikroagresyonun okul disiplin politikalarındaki yerini sorgulamak ve bu alanda farkındalık oluşturacak stratejilere katkı sunmaktır.

YÖNTEM

Bu çalışma, öğretmenlerin öğrenciler arasındaki mikroagresyon davranışlarını tanıma, yorumlama ve müdahale etme farkındalıklarını derinlemesine incelemek amacıyla nitel bir desen olan anlatı araştırması (*narrative inquiry*) yaklaşımıyla yürütülmüştür. Öğretmenlerle yarı yapılandırılmış derinlemesine bire bir görüşmeler yapılmıştır.

- **Katılımcılar:** Araştırmaya, ABD'nin Kuzey Kaliforniya bölgesinde yer alan bir okul bölgesinden toplam 5 öğretmen (1 erkek, 4 kadın) katılmıştır. Katılımcıların öğretmenlik deneyimleri 3 ila 20 yıl arasında değişmektedir.

Öğretmenler, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinden seçilmiştir. Araştırma, sosyokültürel çeşitliliğin yüksek olduğu, mikroagresyon davranışlarının sık görülme ihtimali olan ve 30.000'den fazla öğrencisi bulunan bir okul bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

■ **Nitel Görüşme:** Öğretmenlerle yarı yapılandırılmış, derinlemesine bire bir görüşmeler yapılmıştır. Önceden hazırlanmış soru seti, araştırmaya yön veren temel temaları belirlemiştir; ancak katılımcıların karşılaştığı olayları kişisel gözlem, duygu ve değerlendirmeleri özgürce anlatmalarına alan tanınmıştır. Veri toplama sürecinde yalnızca öğretmenlerin hazır cevaplarını almak değil, anlatılarını derinleştirmek ve farkındalık süreçlerini açığa çıkarmak amaçlandığından, araştırmacılar takip (probe) soruları yönelterek katılımcıların belirli olayları daha ayrıntılı betimlemelerini teşvik etmiştir. Görüşmelerde katılımcılara öncelikle mikroagresyon tanımı sunulmamış, bu sayede kavrama ilişkin mevcut farkındalık düzeyleri doğal biçimde gözlemlenmiştir. Ardından tanım paylaşılmış ve öğretmenlerden sınıf içi deneyimlerine dayalı gözlem ve tutumlarını aktarmaları istenmiştir.

■ **Veri Analizi:** Görüşmeler, ses kaydına alınarak yazıya dökülmüş ve katılımcılara doğrulanmıştır. Elde edilen metinler içerik analizi yöntemiyle kodlanmıştır. Kodlama sürecinde her bir katılımcının anlatısından tematik bir yapı oluşturulmuş ve aşağıdaki temalar belirlenmiştir:

1. Mikroagresyonun fark edilmesi ve zorbalıkla ilişkisi
2. Mikroagresyonun başkalarına yönelen küçük düşürücü davranışlar olarak görülmesi
3. Mikroagresyonun okul disiplin çerçevesinde ele alınışı
4. Öğretmenlerin öğrencilere farkındalık kazandırmadaki rolleri

TEMEL BULGULAR

1. Mikroagresyonun Fark Edilmesi ve Tanınması

- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu “mikroagresyon” kavramına aşina değildir. Görüşmelerin başında hiçbir net bir tanım ya da örnek verememiştir.
- Kavram açıklandıktan sonra, öğretmenler mikroagresyonu “zorbalığın öncülü” (*pre-bullying*), “hafif düzeyde zorbalık” (*bullying-lite*) ya da “zorbalık benzeri” (*bullying-like*) olarak tanımlamışlardır.
- Mikroagresyonun genellikle görmezden gelindiği ya da başka kavramlarla karıştırıldığı anlaşılmıştır.
- Öğretmenler, kavramı öğrendikten sonra daha önce tanık oldukları davranışları bu çerçevede yeniden yorumlamışlardır.
- Mikroagresyonun öğrenciler arasında çok sık yaşandığı, ancak bu davranışların genellikle şaka veya normal etkileşim olarak algılandığı belirtilmiştir.
- Bazı öğretmenler bu tür davranışların zorbalığa dönüşebileceğini, bu nedenle erken farkındalığın önemli olduğunu vurgulamıştır.

2. Mikroagresyonun Öğrenci Davranışlarında Tezahürü

- Öğrenciler arasında en yaygın mikroagresyon biçimi **sözel ifadelerdir**: Etnik köken ve aksan üzerinden yapılan imalar (“Sen nerelisin?”, “İngilizceyi iyi konuşuyorsun.”); dinî inanç ve kıyafetlere dair ifadeler (“O başörtüsüyle zor olmuyor mu?”); cinsiyet temelli klişeler (“Kızlar matematikte iyi olmaz.”, “Bu işi erkekler yapar.”). Bu tür söylemler öğrencileri “öteki” konumuna yerleştirmektedir.
- Öğrenciler bu davranışları genellikle şaka, dalga geçme ya da grup içi normal etkileşim olarak görmektedir.
- Yaş gruplarına göre farklılıklar gözlemlenmektedir:
 - » **İlkokul**: Sözel beceriler sınırlı, duygusal düzenleme zayıftır; mikroagresyonlar daha çok fiziksel veya düşünmeden yapılan davranışlardır.
 - » **Ortaokul**: Grup aidiyeti belirginleşir, grup içi dil sertleşir, farklı gruplara yönelik ifadeler daha görünür hâle gelir.
 - » **Lise**: Söylemler bilinçli ve kasıtlıdır; dikkat çekme, “havalı” görünme veya hedefi küçük düşürme amacı taşır.
- Öğretmenler, aynı grup içi etkileşimlerde mikroagresyonun daha az fark edildiğini, farklı gruplar arasında ise daha görünür olduğunu belirtmiştir.
- Öğretmenler, mikroagresyonun öğrenciler üzerinde güven ve aidiyet duygusunu zedeleyebildiğini, bazı öğrencilerin bu tür durumlar nedeniyle kendini dışlanmış veya aşağılanmış hissettiğini gözlemlemiştir.

- Öğrencilerin özellikle farklı etnik veya kültürel geçmişe sahip olduklarında, mikroagresyonlara daha fazla maruz kaldıkları vurgulanmıştır.

3. Mikroagresyonun Okul Disiplin Sisteminde Ele Alınışı

- Okullarda mevcut disiplin politikaları, mikroagresyonu ayrı bir kategori olarak tanımamaktadır.
- Öğretmenler, bu tür davranışları sıklıkla genel “uygunsuz davranış” veya “zorbalık” başlığı altında ele almaktadır.
- Öğretmenlerin çoğu, zorbalık protokollerine benzer bir mikroagresyon protokolü geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
- Öğretmen anlatılarına göre, mikroagresyon olaylarında izlenen disiplin süreci sıklıkla diğer küçük düzeyli davranışlar için geçerli olan genel prosedürleri izlemektedir: sözlü uyarı ve anlık müdahale, tekrar eden durumlarda veli bilgilendirmesi, idari yaptırımlar/yönlendirme.
- Katılımcılar, mikroagresyonun sistem içinde görünür hâle gelmesi için tanım, prosedür ve yaptırımların netleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
- Mikroagresyon olaylarının çoğu, resmî disiplin sürecine taşınmadan öğretmen düzeyinde çözülmektedir.
- Öğretmenler, bu tür olaylara yönelik kurumsal tanım ve müdahale mekanizmalarının eksikliğini ortak bir sorun olarak dile getirmiştir.

4. Öğretmenlerin Mikroagresyonla Baş Etme Stratejileri

- Öğretmenler, bu konuda resmî bir eğitim almadıklarını ve

mikroagresyonun okul politikalarında açık bir yerinin olmadığını belirtmişlerdir.

- Bu bakımdan, müdahale yöntemleri tamamen öğretmenlerin bireysel kararlarına ve sınıf yönetimi becerilerine dayanmaktadır. Sonuç olarak, mikroagresyona karşı verilen tepkilerde bir standardizasyon bulunmamaktadır.
- Pek çok öğretmen, mikroagresyonla başa çıkmada yetersiz hissettiklerini ve ellerindeki tek aracın zorbalık protokolleri olduğunu belirtmiştir.
- Öğretmenlerin ortak yaklaşımı, davranışa anında müdahale etmek olmuştur.
- Kullanılan stratejiler:
 - » Olayı anında durdurma ve sınıfa yönelik kısa farkındalık konuşmaları
 - » Taraflarla bire bir konuşma ve empati uyandırma
 - » Rol canlandırma/tartışma etkinlikleri (özellikle lise düzeyinde)
 - » Veli bilgilendirmesi
- Eğitim kademesine göre öğretmenler farklı stratejiler izlemektedir:
 - » **İlkokul:** Öğretmenler, ilkokul öğrencilerinin “sünger gibi öğrenmeye açık” olduklarını vurgulamış; bu nedenle erken müdahale ve öğretim üzerinde durmuştur.
 - » **Ortaokul:** Öğretmenler, ortaokul öğrencilerinde önce ayırıp sakinleşmelerine izin vermekte; ardından bire bir görüşme

yapmaktadır. Ceza genellikle “uyarı ve konuşma” düzeyindedir.

- » **Lise:** Lise öğretmenleri anında müdahaleyi temel almış; olayların büyümeden çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Gerektiğinde veliler ve idare devreye alınmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırmanın bulguları, mikroagresyonun okul ortamlarında nasıl ele alındığına dair önemli boşluklara işaret etmektedir. Öğretmenler, mikroagresyonu çoğunlukla “zararsız şaka” olarak başlayan ama zamanla sistematik hâle gelebilen davranışlar üzerinden fark etmektedir. Ancak bu davranışlara yönelik farkındalık düzeyinin düşük olması, müdahalelerin ya geç kalmasına ya da hiç gerçekleşmemesine, sonuç olarak uzun vadede zorbalık ve dışlayıcı okul iklimi oluşma riskine yol açmaktadır. Müdahale biçimlerinin öğretmenden öğretmene değişmesi, bu konuda kurumsal bir çerçevenin eksikliğini de açık biçimde göstermektedir.

Okullarda mikroagresyona dair net bir politika bulunmaması, hem olayların sistematik biçimde takip edilmesini hem de caydırıcı önlemler alınmasını zorlaştırmaktadır. Öğretmenlerin bireysel çabaları, davranışları anlık olarak durdurma ya da sınıf içi farkındalık yaratma düzeyinde kalmaktadır. Dolayısıyla bu tablo, mikroagresyonun erken fark edilmesi, doğru biçimde tanımlanması ve etkili şekilde önlenmesi için daha güçlü kurumsal mekanizmalara ve öğretmen eğitime duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır.

Kaynak: Burleigh, C. L., & Wilson, A. M. (2021). Teachers’ awareness in identifying microaggressive behaviors within the K-12 classroom. *Social Psychology of Education*, 24(1), 143-167. <https://doi.org/10.1007/s11218-020-09604-9>

3 Okullarda Nefret Söylemi Vakalarında Öğretmenlerin Müdahale Stratejileri

Teachers' Intervention Strategies for Handling
Hate-Speech Incidents in Schools

Nefret söylemi, etnik köken, dinî aidiyet, dış görünüm veya cinsiyet gibi unsurlara atfedilen özellikler üzerinden bireylere ya da gruplara yönelik kasıtlı ve aşağılayıcı ifadeleri kapsar. Bu tür söylemler, okullarda sıklıkla karşılaşılan zorbalığın bir biçimi veya uzantısı olarak ortaya çıkmakta ve öğrenciler arasında önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Araştırmalar, nefret söylemine maruz kalmanın bireylerin iyi oluşunu azalttığını, çevreye güvenlerini olumsuz etkilediğini ve politik radikalleşme eğilimlerini artırabileceğini göstermektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda, çocuklar ve ergenler arasında nefret söylemine tanık olma oranlarının %26 ila %68, mağdur olma oranlarının %7 ila %18, failliğin ise %5 ila %32 arasında değiştiği belirtilmektedir. Bu oranlar, okullarda nefret söylemine müdahale edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Okullar, hem olayların yaşandığı bir ortam hem de önleme çalışmalarının yürütülebileceği önemli bir mekân olarak öne çıkar. Araştırmalar, öğretmenlerin sınıf içi tutum ve müdahalelerinin okul iklimini şekillendirmede kritik bir rol oynadığını

ve sorunlu davranışlarını azaltabileceğini göstermektedir. Buna rağmen, öğretmenlerin nefret söylemi vakalarına nasıl müdahale ettiklerine ilişkin nicel veriler oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, mevcut boşluğu doldurmak üzere öğretmenlerin nefret söylemine yönelik müdahale stratejilerini incelemektedir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin nefret söylemine müdahalelerini ölçmek üzere Öğretmenlerin Nefret Söylemine Müdahale Stratejileri Ölçeği (*Hate-Speech Interventions Scale for Teachers*, HIST) adlı yeni bir ölçme aracını geliştirmek, ölçeğin faktör yapısını ve geçerliğini test etmektir. Ayrıca, öğretmenlerin cinsiyet, mesleki deneyim ve bulundukları ülke (Almanya-İsviçre) bağlamında hangi stratejileri kullandıklarını karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin öz yeterlilik düzeyleri ile öğrenciler arası nefret söylemlerine müdahale etme sıklıkları arasındaki ilişki de değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırma, Almanya ve İsviçre’de görev yapan öğretmenlerle yürütülmüştür. Nefret söylemine yönelik müdahale stratejilerini ölçmek için HIST ölçeği geliştirilmiş ve uygulama öncesinde öğretmenlere nefret söylemi senaryosu sunulmuştur. Ölçek geliştirme süreci, mevcut zorbalık müdahale ölçeklerinden uyarlama ve nitel görüşmelerle yeni madde eklemeyi içermektedir.

- **Katılımcılar:** Toplam 486 öğretmen (Almanya: 256, İsviçre: 230) araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 43 yıl, ortalama mesleki deneyimleri 15,7 yıldır. %58’i kadın, %41’i erkektir; %21’i göçmen geçmişine sahiptir. Katılımcılar farklı okul türlerinden (örneğin akademik lise, akademik ve meslek eğitimi bütünlük lise, meslek lisesi, özel eğitim okulları) gelmektedir.

- **Ölçüm Yöntemleri:**

- **Öğretmenlerin Nefret Söylemine Müdahale Stratejileri Ölçeği:** 20 maddelik senaryo temelli bir ölçektir. Katılımcılara okulda nefret söylemi içeren bir olay sunulmuş, ardından müdahale olasılıklarını 5’li Likert ölçeği ile belirtmeleri istenmiştir. Faktör analizi sonucunda üç boyut ortaya çıkmıştır:
 - » Doğrudan müdahale
 - » Öğretim temelli stratejiler
 - » Diğer aktörlerle iş birliği
- **Nefret Söylemine Özgü Öz Yeterlilik Ölçeği:** Zorbalık öz

yeterlilik ölçeğinden uyarlanmış 8 maddelik bir ölçektir. Öğretmenlerin nefret söylemine müdahale konusundaki güvenlerini ölçmektedir. 4’lü Likert ölçeği kullanılmış, tek faktörlü model uygun bulunmuştur (bileşik güvenilirliği = 0,808).

- **Demografik Değişkenler:**

Cinsiyet, mesleki deneyim yılı ve ülke.

- **Veri Analizi:** Veriler önce keşfedici (*exploratory factor analysis*, EFA) ve doğrulayıcı (*confirmatory factor analysis*, CFA) faktör analizleriyle incelenerek ölçeğin yapısı test edilmiştir. Daha sonra, ölçeğin cinsiyet, deneyim düzeyi ve ülke gibi değişkenlere göre aynı şekilde işleyip işlemediğini anlamak için çoklu grup analizleri yapılmıştır. Son olarak, öğretmenlerin öz yeterlilik düzeyleri ile nefret söylemine müdahale stratejileri arasındaki ilişki regresyon analiziyle değerlendirilmiştir.

TEMEL BULGULAR

1. Öğretmen Müdahale Stratejilerinin Yapısı ve Kullanım Sıklığı

- Katılımcıların %60,5’i daha önce sınıfta nefret söylemi vakasıyla karşılaştığını belirtmiştir.
- Öğretmenlerin nefret söylemi vakalarına verdikleri tepkiler üç ana strateji etrafında toplanmıştır:
 - a. **Doğrudan Müdahale:** Fail veya mağdurla bire bir konuşma, davranışın neden incitici olduğunu

açıklama, sorumluluk alma yollarını tartışma, mağdura destek sunma gibi stratejileri içerir. En çok kullanılan strateji doğrudan müdahalelerdir.

b. Öğretim Temelli Stratejiler:

Ders içerisinde nefret söyleminin sonuçlarını tartışma, ön yargılara meydan okuma, yanlış bilgileri düzeltme ve ifade özgürlüğü ile nefret söylemi arasındaki farkı vurgulama gibi stratejileri içerir. İkinci sırada en çok kullanılan strateji öğretim temelli müdahalelerdir. Bu stratejiler, doğrudan müdahale stratejileriyle yüksek düzeyde pozitif ilişkilidir ($r = 0,56$).

c. İş Birliği Stratejileri: Olayı idareye bildirme, veli veya vasilerle iletişim kurma, meslektaşlarla planlama yapma, dış kurum veya uzmanlardan destek alma gibi stratejileri içerir. İş birliği stratejilerinin kullanım sıklığı ise üçüncü sırada gelir. Daha önce böyle bir durumla karşılaşmamış öğretmenlerin, iş birliği stratejilerini kullanma olasılığı daha yüksektir.

2. Cinsiyet, Mesleki Deneyim ve Ülke Farklılıkları

- **Cinsiyet:** Kadın öğretmenler, iş birliği stratejilerini erkek öğretmenlere kıyasla daha sık kullanmaktadır.
- **Mesleki Deneyim:** Daha deneyimli öğretmenler, doğrudan müdahaleyi daha sık tercih etmektedir.
- **Ülke:** İsviçreli öğretmenlerin Alman öğretmenlere kıyasla nefret söylemine müdahale etme konusunda daha yüksek öz yeterliliği olduğu bulunmuştur. Ancak ülkeler arasında özellikle “iş birliği stratejileri”

boyutunda ölçme değişmezliği tam sağlanamamıştır.

3. Öz Yeterlilik ve Müdahale Stratejileri Arasındaki İlişki

- Cinsiyet, deneyim ve ülke değişkenlerine göre öz yeterlilik düzeylerinde anlamlı farklılıklar saptanmıştır.
- Erkek öğretmenler, kadın öğretmenlere göre daha yüksek öz yeterlilik bildirmiştir ($M = 2,22$ vs. $2,13$).
- Daha deneyimli öğretmenler, daha az deneyimi olanlara göre daha yüksek öz yeterlilik puanına sahiptir ($M = 2,22$ vs. $2,12$).
- İsviçreli öğretmenlerin öz yeterlilik ortalaması, Alman öğretmenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir ($M = 2,24$ vs. $2,10$).
- Öz yeterlilik düzeyi ile öğretmenlerin nefret söylemine verdikleri tepkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişkiler bulunmuştur: Öz yeterlilik ile doğrudan müdahale ve öğretim temelli stratejiler arasında orta düzeyde, iş birliği stratejileri ile daha düşük düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır.
- Öğretmenlerin öz yeterlilikleri güçlendikçe nefret söylemine müdahale etme olasılıkları da artmaktadır. Bu durum, öğretmenlerin kendine güven duygusunun, olaylara anında tepki verme ve sınıf içinde pedagojik tartışmalar yürütme becerileriyle yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir.
- Öz yeterlilik ile iş birliği stratejilerini kullanma arasındaki ilişkinin daha zayıf

olmasının nedeni, bu tür stratejilerin bireysel öğretmen yeterliliğinden çok kurumsal yapı, destek mekanizmaları ve mevcut kaynaklara erişim gibi dış faktörlere daha fazla bağlı olmasından kaynaklanabilmektedir.

4. Ölçeğin Yapı Geçerliliği ve Ölçme Değişmezliği

- HIST üç boyutlu bir yapıya sahiptir ve güvenilirlik değerleri 0,7'nin üzerindedir.
- Bulgular, ölçeğin farklı gruplarda karşılaştırma yapmaya uygun olduğunu, ancak bazı alt boyutların ülke bazlı farklılıklar gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, öğretmenlerin nefret söylemine müdahale stratejilerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olan HIST ölçeğini sunmuştur. Bulgular, öğretmenlerin en çok doğrudan müdahale ve öğretim temelli stratejilere başvurduğunu, iş birliği stratejilerini ise daha az tercih ettiğini göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin öncelikle sınıf içi süreçleri yönetmeye

odaklandığını, dış paydaşlarla iş birliğinin ise kurumsal destek ve kaynaklara bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda öğretmenlerin öz yeterlilik düzeyi, müdahale sıklığıyla anlamlı biçimde ilişkilidir. Öğretmenlerin olaylara anında tepki verme ve sınıf içi pedagojik müdahalelerde bulunma kapasiteleri öz yeterlilikle güçlenmektedir. Öğretmenlerin öz yeterliliklerini güçlendirmeye yönelik eğitim programlarının, nefret söylemine daha sık ve etkili müdahaleyi destekleyeceği öne sürülmektedir. Zorbalık araştırmalarında olduğu gibi bu tür eğitimlerin öğretmenlerin kendine güven düzeylerini artırabileceğine dair kanıtlar bulunmaktadır.

Genel olarak sonuçlar, öğretmenlerin nefret söylemine müdahale etme süreçlerinde belirleyici bir rol oynadığını ve bu rolün güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, öğretmenlerin öz yeterliliklerini güçlendirecek, pedagojik müdahale becerilerini geliştirecek ve okul içi personel iş birliğini artıracak yönlendirme mekanizmaları, nefret söylemine karşı daha etkili bir okul ortamı oluşturulması açısından kritik önemdedir.

Kaynak: Bilz, L., Fischer, S. M., Kansok-Dusche, J., Wachs, S., & Wettstein, A. (2024). Teachers' intervention strategies for handling hate-speech incidents in schools. *Social Psychology of Education*, 27(5), 2701-2724. <https://doi.org/10.1007/s11218-024-09929-9>

Öğrencilerin Öğretmen Kaynaklı Zorbalık Deneyimleri: Boylamsal Belirleyiciler ve Sonuçlar

Students as Victims of Bullying by Teachers: Longitudinal
Antecedents and Consequences

Öğretmenler zaman zaman farkında olarak ya da olmayarak öğrencilerine zorbalık yapabilmektedir. Öğretmen tarafından uygulanan zorbalık, öğrenciler üzerinde önemli psikososyal ve akademik etkiler yaratmasına rağmen bu konu boylamsal olarak yeterince araştırılmamıştır. Bu tür zorbalık, öğretmenin gücünü kötüye kullanarak öğrenciyi tekrarlayan ve kasıtlı biçimde küçük düşürmesi, aşağılaması ya da incitmesiyle tanımlanır. Bu davranışlara, hem öğrencinin bireysel özellikleri (sosyal ve akademik zorluklar) hem de destekleyici ilişkilerin eksikliği ve olumsuz okul iklimi sebep olabilmektedir. Önceki çalışmalar, öğretmen zorbalığı ile akran zorbalığı, düşük akademik başarı ve zayıf psikolojik iyi oluş arasında eş zamanlı ilişkiler göstermiştir; ancak neden-sonuç ilişkileri net değildir. Bu çalışma, sosyoekolojik gelişim teorisinden (Bronfenbrenner, 1979) hareketle bireysel, ilişkisel ve okul düzeyinde risk ve koruyucu faktörleri boylamsal olarak incelemektedir. Üç dalga hâlinde, iki yıllık bir süre boyunca toplanan veriler kullanılarak öğretmen zorbalığının hem öncülleri hem de sonuçları incelenmiştir.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin sosyal ve akademik karakteristiklerinin, akran ve yetişkin desteğinin ve okul ortamının zaman içinde (boylamsal olarak) öğretmen zorbalığını artırıp artırmadığını, aynı zamanda bu faktörlerin zorbalıktan etkilenip etkilenmediğini incelemektir. Başka bir deyişle çalışma, bu faktörlerin öğretmen zorbalığı için risk oluşturup oluşturmadığını ya da zorbalığın bir sonucu olarak zamanla değişip değişmediğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

YÖNTEM

Araştırma, üç dalga hâlinde toplanan boylamsal nicel verilerle yürütülmüştür. Araştırmaya, 2014-2016 yılları arasında Avusturya'da 13 mesleki ortaokul ve 5 kontrol okulundan öğrenciler katılmıştır. Veriler çevrim içi anketlerle toplanmış, üç zaman noktasında (7. sınıf başı, 7. sınıf sonu, 8. sınıf sonu) aynı katılımcılarla ölçüm yapılmıştır.

- **Katılımcılar:** Katılımcılar 37 sınıf ve 18 okuldan gelmiştir. Toplam 630 öğrenci (315'i erkek, 315'i kız) araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 12,52'dir (SD = 0,67). %78,8'i göçmen olmayan, %6,8'i birinci nesil göçmen, %14,3'ü ikinci nesil göçmendir. Katılımcıların %83,6'sı Almanca konuşmaktadır ve %79,5'i Katolik mezhebine mensuptur.
- **Ölçüm Yöntemleri:** Tüm ölçekler 1 (asla) ile 5 (her zaman) arasında derecelendirilmiştir.
 - **Demografik Bilgiler:** Yaş, cinsiyet, doğum yeri, dil, din ve ebeveyn doğum yeri.
 - **Akran Zorbalığı ve Mağduriyeti:** 10 maddelik ölçek, 5'li Likert, $\alpha = 0,89-0,92$.
 - **Öğretmen Zorbalığı:** Tek bir genel soru ile ölçüm ("Bir öğretmen tarafından ne sıklıkla kasıtlı olarak incitildiniz?"), 5'li Likert.
 - **Okul Motivasyonu:** 3 madde, $\alpha = 0,67-0,71$.
 - **Öğrenme İlgisi:** 4 madde, $\alpha = 0,73-0,75$.
 - **Olumlu Akran İlişkileri:** 6 madde, $\alpha = 0,78-0,82$.
 - **Yetişkin Desteği:** 6 madde, $\alpha = 0,72-0,77$.
 - **Sınıf İklimi:** 3 madde, $\alpha = 0,79-0,87$.
 - **Okul Aidiyeti:** 4 madde, $\alpha = 0,66-0,72$.

TEMEL BULGULAR

1. Öğrencilerle İlgili Faktörler

- **Cinsiyet Farkı:** Erkek öğrenciler, 7. sınıfın başından 8. sınıfın sonuna kadar geçen süre boyunca öğretmenler tarafından daha fazla zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmiştir. Kız öğrencilerde bu oran daha düşüktür.
- **Göçmenlik Durumu:** Öğrencilerin göçmen olup olmaması, öğretmenler tarafından zorbalığa maruz kalma olasılıklarını değiştirmemiştir.
- **Akran Zorbalığıyla Bağlantı:** Öğretmen zorbalığıyla akran zorbalığı arasında güçlü bir ilişki vardır. Yani, akranlarından zorbalık gören veya başkalarına zorbalık yapan öğrenciler, öğretmenler tarafından daha sık zorbalığa maruz kalmaktadır. Ancak bu durum geleceğe dönük bir etki yaratmamaktadır. Başka bir deyişle, bir dönemde yaşanan akran zorbalığı bir sonraki dönemde öğretmen zorbalığını artırmamaktadır (tam tersi de geçerlidir).
- **Akademik Özellikler:** Derslere karşı ilgisi ve motivasyonu düşük olan öğrenciler, 7. sınıfta öğretmen zorbalığına daha fazla maruz kalmıştır. Ancak bu etki 8. sınıfta aynı şekilde devam etmemiştir. Bununla birlikte, öğretmen zorbalığı öğrencilerin motivasyonunu veya ilgisini azaltmamıştır; düşük akademik motivasyon öğretmen zorbalığının öncülü olmuştur, ancak sonucu değildir.

2. Koruyucu İlişkiler

- **Akran Desteği:** Öğrencilerin sınıfta iyi arkadaşlık ilişkilerine sahip olması ve sosyal olarak kabul görmesi, öğretmen zorbalığına uğrama ihtimalini azaltmıştır. Bu etki özellikle 7. sınıf boyunca belirgindir. Bu durum, 8. sınıfta boylamsal olarak anlamlı olmasa da tüm ölçüm noktalarında eş zamanlı koruyucu bir ilişki gözlenmiştir.
- **Yetişkin Desteği:** Öğrenciler çevrelerinde kendilerini destekleyen yetişkinler (örneğin okulda öğretmenler, rehberlik servisi ya da aile bireyleri) olduğunda öğretmen zorbalığına daha az maruz kalmıştır. Düşük yetişkin desteği ise hem 7. sınıfta hem de 8. sınıfta risk oluşturmuştur. Ayrıca, öğretmen zorbalığı yaşayan öğrencilerde zamanla yetişkin desteğinin azaldığı da görülmüştür. Bu durum karşılıklı bir etkileşime işaret etmektedir. Yetişkin desteği, akran zorbalığıyla da ters yönde ilişkilidir; destek arttıkça zorbalık azalmaktadır.

3. Okul Ortamı

- **Sınıf İklimi:** Sınıf ortamı destekleyici ve olumlu olduğunda öğretmen zorbalığı daha az görülmüştür. Sınıf ortamı gergin veya olumsuz olduğunda ise hem öğretmen zorbalığı hem de akran zorbalığı artmıştır. Ayrıca, akran zorbalığının artması, sınıf ortamının daha olumsuz algılanmasına da yol açmıştır. Bu durumun karşılıklı bir ilişki oluşturduğu görülmektedir.

- **Okula Aidiyet Duygusu:** Okula bağlılık ve aidiyet hissetmeyen öğrenciler, öğretmen zorbalığı yaşadıklarını daha sık bildirmiştir. Okula aidiyet duygusu güçlü olan öğrencilerde ise öğretmen zorbalığı daha düşük düzeydedir.

SONUÇ

Araştırma, öğretmen zorbalığının yalnızca bireysel öğrenci özelliklerinden değil, ilişkisel ve okul temelli faktörlerden de etkilenen çok boyutlu bir olgu olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, özellikle erkek öğrencilerin öğretmen zorbalığına daha fazla maruz kaldığını, buna karşın göçmen olup olmamanın bir fark yaratmadığını göstermiştir. Ayrıca, düşük okul motivasyonu ve öğrenme ilgisi gibi akademik faktörlerin, özellikle 7. sınıf döneminde öğretmen zorbalığı riskini artırdığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin sosyal çevresi de bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Güçlü akran ilişkileri, öğretmen zorbalığına karşı koruyucu bir etki yaratırken yetişkin desteğinin düşük olması, hem 7. hem 8. sınıf dönemlerinde öğretmen zorbalığı için risk faktörü oluşturmuştur. Dahası, öğretmen zorbalığı yaşayan öğrencilerde yetişkin desteğinin zamanla azaldığı gözlemlenmiştir; bu da karşılıklı bir etkileşime işaret etmektedir.

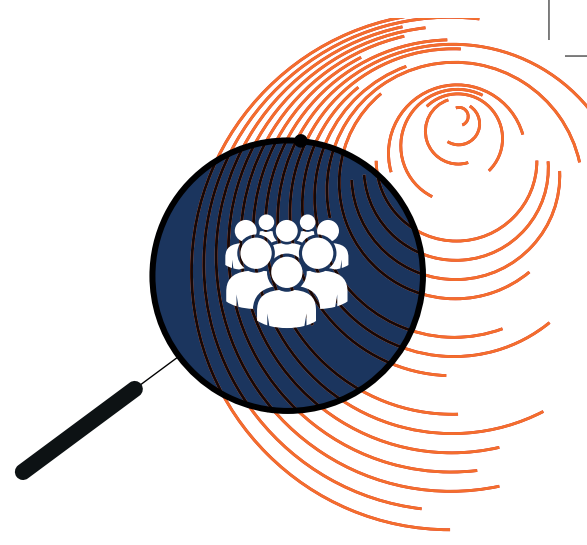
Okul ortamına ilişkin değişkenler ise öğretmen zorbalığının güçlü belirleyicilerinden biridir. Olumsuz sınıf iklimi ve düşük okul aidiyeti, öğretmen zorbalığını hem öngören hem de onunla eş zamanlı biçimde ilişkili olan faktörlerdir. Ayrıca, sınıf iklimi ile akran zorbalığı arasındaki çift yönlü ilişki, okul ortamının

bu tür olumsuz davranışların oluşumunda merkezî bir rol oynadığını göstermektedir.

Genel olarak bu sonuçlar, öğretmen zorbalığının önlenmesinde yalnızca bireysel öğrenci özelliklerine odaklanmanın yetersiz olduğunu, bunun yerine okulun sosyal yapısına, ilişkisel destek ağlarına ve iklimine odaklanması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle, öğretmen zorbalığıyla

mücadelede okul iklimini güçlendiren uygulamalar, öğrenciler için güvenli destek mekanizmaları ve öğretmenlerin farkındalığını artıran hizmet içi eğitim programları büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, öğretmen zorbalığı konusunun öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişim programlarının ayrı bir bileşeni olarak ele alınması önerilmektedir.

Kaynak: Strohmeier, D., Trach, J., Chávez, D., & D'Urso, G. (2024). Students as victims of bullying by teachers: Longitudinal antecedents and consequences. *Social Psychology of Education*, 27(6), 2967-2990. <https://doi.org/10.1007/s11218-024-09931-1>

TOPLUM ARAŞTIRMALARI

TOPLUM ARAŞTIRMALARI

- Yeni Ebeveynler için Babalık İzni, Ruh Sağlığı ve İyilik Hâli: Birleşik Krallık'ta Yapılan Ulusal Bir Anketten Elde Edilen Bulgular
- Erken Yetişkinlik Döneminde İstihdam Eğilimleri ve İlerleyen Dönemde Doğurganlık
- Annelerin Kitle İletişim Araçlarını Kullanımı ve Çocuklarının Erken Gelişimiyle İlişkisi: Kentsel ve Kırsal Alanların Karşılaştırılması

SSM - Population Health

SSM - Population Health, toplum sağlığı ile ilgili sosyal bilimler araştırmalarına odaklanan, çevrim içi ve açık erişimli hakemli bir dergidir. Disiplinler arası yaklaşımları benimseyen dergi, geleneksel birincil araştırma makalelerinden metodolojik çalışmalara, görüş yazılarından literatür incelemelerine kadar geniş bir yayın yelpazesini kabul etmektedir. Ayrıca, güncel veya gelişmekte olan konuları ele alan özel sayılar ve multimedya formatlarıyla yenilikçi sunum fırsatlarına da alan açmaktadır.

Yeni Ebeveynler için Babalık İzni, Ruh Sağlığı ve İyilik Hâli: Birleşik Krallık'ta Yapılan Ulusal Bir Anketten Elde Edilen Bulgular

Paternity Leave, Mental Health and Wellbeing for New Parents: Evidence from a National Survey in the UK

Bu makalede, babalık izninin ebeveynlerin ruh sağlığı ve iyilik hâli ile ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışma, Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilmiş; izin politikası ve erişim haklarının ebeveynler üzerindeki etkisini ele almıştır. Babalık izninin ebeveynlerin ruh sağlığı ve iyilik hâli üzerinde olumlu etkisi olacağı ve bu etkinin belirli gruplara göre değişiklik göstereceği varsayılmıştır. Bu bağlamda, Birleşik Krallık kapsamında bir ulusal anket veri seti kullanılmıştır.

AMAÇ

Bu makalenin temel amacı, babalık izni kullanımının ruh sağlığı ve iyilik hâli ölçümleri ile ilişkisini ulusal anket verileri aracılığıyla incelemektir. Bu amaç doğrultusunda *Understanding Society* verileri kullanılmış; anne ve babanın ruh sağlığı birlikte değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Metodoloji ve Veri Toplama

Bu makale, yeni ebeveynler hakkında anket verilerine dayanan analitik bir çalışmadır. Çalışmanın veri toplama süreci şu şekilde özetlenebilir:

- **Veri Kaynağı:** Çalışma, 2009'da başlatılan, Birleşik Krallık'ta ulusal temsiliyete sahip ve hâlen devam eden bir araştırma olan *Understanding Society* verilerini kullanmıştır.
- **Örneklem:** 2009'dan 2019'a kadar (dalga 1-10) doğan bebeklerin ebeveynlerine ait veriler toplanmıştır.
- **Katılım Kriterleri:** Katılımcılar şu şartları karşılamaları hâlinde çalışmaya dâhil edilmişlerdir: 1) Katılımcıların 2010-2020 yılları arasında yapılan 2-10. dalgalarda, bebeklerinin biyolojik anne veya babaları olmaları, 2) Katılımcıların ebeveyn olarak doğumdan önceki ve sonraki dalgalarda birlikte yaşamaları, 3) Babaların iki dalga boyunca aynı işverende çalışıyor olmaları, 4) Katılımcılara dair eksiksiz veri (babalık izni alma durumu) olması.
- **Nihai Örneklem Büyüklüğü:** Örneklem sayısı (tüm dâhil edilme kriterleri sonunda), babalar için 1.601 ve anneler için 1.601 şeklindedir.

■ Veri Analizi

Bu çalışmada, babalık izni kullanımını etkileyen ebeveyn özelliklerini belirlemek amacıyla lojistik regresyon kullanılmıştır. Babalık izni ile ruh sağlığı ve iyilik hâli arasındaki ilişkiyi incelemek için ise Ters Olasılık Ağırlıklı Regresyon Ayarlaması (IPWRA) yönteminden yararlanılmıştır. Sonuçların farklı alt gruplarda değişip değişmediğini değerlendirmek için dört alt grup analizi uygulanmıştır: 1) Medyan net hanehalkı aylık gelirinin üzerinde ve altında olan ebeveynler, 2) Birleşik Krallık'ta doğanlar ve doğmayanlar, 3) İlk kez ebeveyn olanlar ve hâlihazırda çocuğu olanlar, 4) İzin süreleri (≤ 2 hafta veya >2 hafta). Sonuçların güvenilirliği test edilmiş ve veri toplama ile analiz sürecinde Stata 18 kullanılmıştır.

TEMEL BULGULAR

Araştırmanın bulgularına göre, babaların büyük bir çoğunluğu (%78'i) babalık izni aldığını bildirmiştir. İzin süresini belirten babalar arasında medyan izin süresi iki hafta olarak hesaplanmıştır.

1. Babalık izni alma olasılığı, ebeveynlerin belirli özelliklerine göre farklılık göstermiştir.

- **Ebeveyn Yaşı:** Babalık izni alma olasılığı, bebeğin annesinin yaşı daha büyük olduğunda daha yüksek çıkmıştır. Buna karşın, babaların yaşları daha büyük olduğunda babalık izni bildirme olasılıkları daha düşük olmuştur.
- **Bebeğin Yaşı/Zaman Farkı:** Bebeğin doğumundan itibaren geçen sürenin daha uzun olması durumunda, babalık izni bildirme durumu daha düşük çıkmıştır.

- **Eğitim ve Doğum Yeri:** Babalık izni alma olasılığı, düşük eğitimli ve Birleşik Krallık dışında doğmuş babalarda anlamlı şekilde daha düşük saptanmıştır.

2. Babalık izni ile babaların ve annelerin ruhsal iyilik hâli arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

- **Babaların Ruhsal İyilik Hâli:** Babalık izni alan babaların ruhsal iyilik puanları, izin almayan babalara göre biraz daha yüksek çıkmıştır. Ancak bu farkın küçük olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtilmiştir.
- **Babaların Ruhsal Hastalıkları:** Babalık izni alan babalar arasında ruhsal hastalık taramasının pozitif çıkma olasılığı, anlamlı olmayan bir şekilde daha düşük çıkmıştır.
- **Annelerin Ruh Sağlığı:** Anneler için, partnerlerinin babalık izni alması ile ruh sağlığı arasında güçlü bir ilişki bulunmamıştır.
- **Daha Uzun İzin Süresinin Etkisi:** Çalışmanın örnekleminde babaların çoğu çok kısa süreli izin kullandığı için bunun çocuk bakımına anlamlı bir etkisi gözlemlenmemiştir. Ancak yapılan ek analizler, daha uzun babalık izninin ruh sağlığıyla olumlu yönde ilişkili olabileceğini göstermiştir.

3. Hane geliri, babalık izni ile ruhsal sağlık arasındaki ilişkiyi etkileyen önemli bir eşitsizliği ortaya çıkarmıştır.

- **Ortalama Gelir Üstündeki Babalar:** Ortalama hanehalkı gelirinin üzerinde gelire sahip babalarda, babalık izni kullanımı ile daha iyi ruhsal sağlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

- **Ortalama Gelir Altındaki Babalar:**
Ortalamanın altında gelire sahip babalar için babalık izni kullanımı daha düşük ruhsal sağlıkla ilişkili görülmüştür; ancak bu ilişki zayıf değerlendirilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma, Birleşik Krallık'ta yasal babalık izninin nispeten kısa süreli ve düşük ücretli olduğu bir ortamda, izin ile ebeveynlerin ruh sağlığı ve iyilik hâli üzerinde güçlü bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Örneklemdaki çoğu babanın kullandığı kısa süreli izinlerin, bu sonuçlar üzerinde

büyük bir etkiye sahip olamayacak kadar kısa olduğu öne sürülmüştür. Babalık izni, özellikle yüksek gelirli hanelerdeki babalar için ruhsal sağlığı iyileştirme potansiyeli ile değerlendirilmiştir. Birleşik Krallık dışında doğanların ve daha düşük eğitim seviyesine sahip olanların babalık izninden daha az yararlanması, izne erişimdeki mevcut eşitsizlikleri ortaya koymuştur. Babalara daha uzun izin ve daha yüksek ücret sağlanan yerlerde bu uygulamaların etkilerinin incelenmesi önerilmiş; bu durum gelecekteki politika kararlarına yol gösterebileceği yönüyle gerekli görülmüştür.

Kaynak: Humphreys, E., O'Neill, S., Filippi, V., & Courtin, E. (2025). Paternity leave, mental health and wellbeing for new parents: Evidence from a national survey in the UK. *SSM - Population Health*, 30, 101811. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2025.101811>

Social Indicators Research

Social Indicators Research, 1974 yılında kurulmuş bir dergidir ve yaşam kalitesi araştırmalarında öncü olarak görülmektedir. Dergi, yaşam kalitesi ve refahı ölçmeye odaklanmakta; hem mevcut yaklaşımları yenilikçi şekilde kullanmayı hem de yeni yaklaşımları geliştirmeyi ve doğrulamayı amaçlayan çalışmaları kapsamaktadır. Ayrıca, iş, aile, topluluk ve siyaset gibi yaşam kalitesi ile etkileşimde olan çeşitli alanlarda araştırmalara ve sosyal olguları analiz etmeye yönelik yeni yöntem önerilerine de yer vermektedir.

2 Erken Yetişkinlik Döneminde İstihdam Eğilimleri ve İlerleyen Dönemde Doğurganlık

Employment Trajectories in Early Adulthood and Later Fertility

Bu çalışma, İtalya’da erken yetişkinlik dönemindeki istihdam eğilimlerinin doğurganlık üzerindeki etkisini incelemektedir. İstihdamın bireylerin ebeveyn olma kararlarını şekillendirdiği vurgulanmakta; ekonomik kırılganlıklar, istikrarsız istihdam, işsizlik, gelir kaybı gibi faktörlerin doğurganlık üzerindeki belirleyici rolü mevcut literatür ışığında ele alınmaktadır. Bu bağlamda çalışma, “İstikrarsız istihdam (30 yaşına kadar deneyimlenen), 30 yaşında daha düşük doğurganlıkla ne ölçüde ilişkilidir?” ve “Yetişkinliğin ilk aşamalarında istikrarsız istihdam, bireylerin 45 yaşındaki tamamlanmış doğurganlık düzeyiyle ilişkili midir?” araştırma sorularına odaklanmıştır.

AMAÇ

Çalışmada, erken yetişkinlikte deneyimlenen istihdam eğilimlerinin İtalya’da doğurganlık ile ilişkili olup olmadığını ele alınmıştır. Bu kapsamda, 30 yaşındaki kümülatif doğurganlık (1956-1971 ve 1972-1986 doğumlu nesiller) ve 45 yaşındaki tamamlanmış doğurganlık (1972-1986 doğumlu nesiller) arasında bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı, 1972-1986 doğumlu

yakın kohortlarda 30 yaşına kadar yaşanan istihdam deneyimlerinin, 30 yaşındaki kümülatif doğurganlıkla ilişkisini incelemektir. Bununla birlikte aşağıdaki hipotezlerin test edilmesi de çalışmanın amaçları kapsamında yer almaktadır:

HP1a: İstikrarsız istihdam kariyerine sahip erkeklerin doğurganlık oranı, istikrarlı istihdama sahip olanlara göre daha düşüktür. (Eski nesil 30 yaşındaki toplam doğurganlık)

HP1b: Uzun süreli eğitim nedeniyle iş gücünde olmayan kadınlar dışında, istikrarsız istihdam geçmişine sahip kadınların doğurganlığı, istikrarlı ve kesintisiz kariyere sahip kadınlara kıyasla daha yüksektir. Bunun nedeni, kariyerlerinin daha düşük doğurganlıkla ilişkilendirilmesidir. (Eski nesil 30 yaşındaki toplam doğurganlık)

HP2a: Uzun süreli eğitim nedeniyle istikrarsız istihdama sahip erkekler, 30 yaşından sonra çocuk sahibi olma olasılıklarını artırabilir; ancak eğitim dışındaki nedenlerle istikrarsız istihdam geçmişi olan erkekler, 30-45 yaş arasında bunu telafi edemez. (Eski nesil 45 yaşında tamamlanmış doğurganlık)

HP2b: Uzun süreli eğitim nedeniyle istikrarsız bir istihdam kariyerine sahip olan kadınlar, istikrarlı ve sürekli bir işte çalışanlara kıyasla 30 yaşından sonra doğurganlıklarını geri kazanabilirler. (Eski nesil 45 yaşında tamamlanmış doğurganlık)

HP3a: İstikrarsız bir istihdama sahip erkeklerin doğurganlık oranı, istikrarlı bir istihdama sahip erkeklerle göre daha düşüktür. (Genç nesil 30 yaşındaki kümülatif doğurganlık)

HP3b: Erkeklerin geçim sağlama rolünün zayıflamasıyla birlikte, istikrarsız istihdam geçmişi olan kadınların doğurganlığı, istikrarlı kariyere sahip kadınlara göre genellikle daha düşüktür; ancak eğitim dışı nedenlerle işsiz olan kadınların doğurganlığı daha yüksektir. (Genç nesil 30 yaşındaki kümülatif doğurganlık)

YÖNTEM

■ Metodoloji

Çalışmanın stratejisi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak, bireylerin 15-30 yaş arasındaki istihdam eğilimleri incelenerek karşılaştırma yapılmıştır. İkinci olarak, istihdam geçmişinin 30 ve 45 yaşlarındaki doğurganlık ile ilişkisi ele alınmıştır.

■ Veri Toplama

Bu çalışmada, veri kaynağı olarak İtalyan İstatistik Enstitüsü (ISTAT) tarafından 2016 yılında gerçekleştirilen “Aileler ve Sosyal Konular” (*Families and Social Subjects*) anketi kullanılmıştır. Doğurganlık ve

istihdam geçmişlerine ilişkin geriye dönük bilgiler içeren bu veri seti, iki doğum kohortunu kapsamaktadır: 1956-1971 doğumlu 3.525 erkek ve 3.700 kadın ile 1972-1986 doğumlu 2.768 erkek ve 2.903 kadın. Her iki kohort için 15 ile 30 yaş aralığındaki istihdam durumları incelenmiştir. Bağımsız değişken olarak 15-30 yaş arasındaki istihdam geçmişleri yedi kategoriye ayrılmıştır: “eğitim”, “okuldan işe geçiş”, “sürekli istihdam”, “geçici istihdam”, “serbest meslek”, “iş gücüne katılmama” (örneğin ailevi nedenlerle çalışmama) ve “işsizlik”. Bununla birlikte, sonuç değişkeni katılımcıların 30 ve 45 yaşlarında sahip oldukları çocuk sayısını, kontrol değişkenleri ise kardeş sayısı, iki ebeveyn arasındaki en yüksek eğitim düzeyini vb. kapsamaktadır.

■ Veri Analizi

Çalışmada, 15-30 yaş arasındaki katılımcıların istihdam geçmişleri dizi analizi ile incelenmiş; benzer kariyer örüntüleri optimal eşleştirme ve Ward hiyerarşik kümeleme ile gruplara ayrılmıştır. 1956-71 yılları arasında doğan erkekler için dört küme (uzun süreli eğitim, istihdam dışı kalma/geçici istihdam, serbest meslek, istikrarlı istihdam) oluşturulurken kadınlar için beş küme (uzun süreli eğitim, iş gücü piyasasına giriş zorluğu, geçici istihdam, istikrarlı istihdam, istihdam dışı) belirlenmiştir. 1972 ile 1986 yılları arasında doğan erkeklerde dört küme (uzun süreli eğitim, iş gücü piyasasına giriş zorluğu, serbest meslek, istikrarlı istihdam) oluşturulmuştur; kadınlarda ise yine beş küme (uzun süreli eğitim,

iş gücü piyasasına giriş zorluğu, serbest meslek, istikrarlı istihdam, istihdam dışı) karşımıza çıkmaktadır. Oluşturulan istihdam kümeleri, 30 ve 45 yaşlarındaki doğurganlığı tahmin etmek için bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Poisson regresyon modelleri ile her kohort ve cinsiyet için istihdam geçmişiyle doğurganlık arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

TEMEL BULGULAR

Çalışmanın bulguları genç ve yaşlı kohortlar için ayrı ayrı incelenmektedir. Bulgular şu şekilde açıklanabilir:

1. Daha Yaşlı Kohortlar (1956-1971)

- Bulgular, yalnızca “uzun süreli eğitim” kümesindeki erkeklerin 30 yaşında daha düşük doğurganlığa sahip olduğunu göstermektedir; diğer istikrarsız istihdam kümeleri (istihdam dışı/geçici istihdam ve serbest meslek) 30 yaşındaki doğurganlıkla anlamlı bir ilişki sergilememektedir. Bu sonuç, istikrarsız istihdamın erkeklerde doğurganlığı düşürdüğünü öne süren hipotezi yalnızca kısmen desteklemektedir.
- Analizler, “geçici istihdam” ve “istihdam dışı” kümelerindeki kadınların, 30 yaşında istikrarlı istihdamdaki kadınlara kıyasla daha yüksek doğurganlığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, “iş gücü piyasasına giriş zorluğu” kümesindeki kadınlarda böyle bir ilişki gözlemlenmemiştir; bulgular, kadınlarda istikrarsız istihdam eğilimlerinin doğurganlık üzerinde

farklı etkiler gösterebileceğini işaret etmektedir.

- Daha yaşlı kohortta 45 yaşına gelindiğinde, “istikrarlı istihdam” ve “serbest meslek” kümelerindeki erkeklerin doğurganlık seviyeleri benzerdir. Ancak “istihdam dışı/geçici istihdam” kümesindeki erkekler, daha düşük doğurganlığa sahiptir. Uzun süreli eğitim nedeniyle istikrarsız istihdama sahip erkekler ise 30 yaşından sonra doğurganlıklarını telafi edebilmektedir.
- Hiç çalışmamış kadınlar, hem 30 hem 45 yaşlarında daha çok çocuk sahibi olma eğilimindedir; ancak bu eğilim yaşla birlikte azalır. Geçici işlerde çalışan kadınlar ise yalnızca 30 yaşında “istikrarlı istihdam” kümesindeki kadınlara göre daha yüksek doğurganlığa sahiptir; 45 yaşında bu fark kaybolur.

2. Daha Genç Kohortlar (1972-1986)

- Daha genç kohortta (1972-1986) erkeklerde, “iş gücü piyasasına giriş zorluğu” veya “uzun süreli eğitim” kümelerinde olanların 30 yaşında daha az çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Yaşlı nesillerde istihdamın varlığı önemliyken genç nesillerde kalıcı bir iş pozisyonu 30 yaşına kadar doğurganlığı daha fazla etkilemektedir.
- Bazı kadınlar (istihdam dışı, serbest meslek ve iş gücü piyasasına giriş zorluğu kümeleri) istikrarlı çalışan kadınlardan daha fazla çocuğa sahiptirler. Ayrıca, “istihdam dışı” kümesinde yer alan kadınların 30

yaşında en yüksek doğurganlık düzeyine sahip oldukları belirtilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma, İtalya’da erken yetişkinlikteki istihdam eğilimlerinin doğurganlığın zamanlaması ve niceliği ile güçlü şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak bu ilişki, istihdam zayıflığının

türüne ve cinsiyete göre farklılık göstermektedir: Erkeklerde istikrarsız istihdam, genellikle düşük doğurganlıkla ilişkilendirilirken kadınlarda ise 30 yaşında daha yüksek doğurganlıkla bağlantılı olarak değerlendirilmiştir. Çalışma, yükseköğretime yatırım yapan erkek ve kadınların doğurganlıklarını telafi edebildiğini göstererek İtalya’daki düşük doğurganlığın eğitim ve iş gücüne geç girişten kaynaklanmadığını ortaya koymaktadır.

Kaynak: Meggiolaro, S., Ongaro, F., & Tosi, M. (2025). Employment trajectories in early adulthood and later fertility. *Social Indicators Research*, 179, 1329-1353. <https://doi.org/10.1007/s11205-025-03665-z>

BMC Public Health

BMC Public Health, halk sağlığının tüm yönlerini kapsayan, açık erişimli ve hakemli bir dergidir. Dergi, hastalıkların epidemiyolojisi, sağlığın sosyal belirleyicileri, sağlık politikalarının toplum üzerindeki etkisi gibi meselelere odaklanmaktadır. Bununla birlikte, araştırma konuları arasında dijital sağlık, çevre sağlığı, anne ve çocuk sağlığı, ruh sağlığı, sağlığın sosyal belirleyicileri vb. yer almaktadır.

3 Annelerin Kitle İletişim Araçlarını Kullanımı ve Çocuklarının Erken Gelişimiyle İlişkisi: Kentsel ve Kırsal Alanların Karşılaştırılması

The Use of Mass Media by Mothers and Its Association with Their Children's Early Development: Comparison Between Urban and Rural Areas

Bu çalışmada, kitle iletişim araçlarının ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme noktasındaki etkileri konu alınmıştır. Bu konu, Bangladeş kapsamında incelenirken medya kullanımı ve erken çocuk gelişimi arasındaki ilişkide kır-kent ayrımı da esas alınmıştır. Bu bağlamda, test edilen hipotez şu şekilde olmuştur: “Kırsal alanlardaki annelerin kitle iletişim araçlarını kullanımı, çocuklarının erken çocukluk gelişimi üzerinde, kentsel alanlardaki annelerin kullanımına göre daha büyük ve olumlu bir etkiye sahiptir.”

AMAÇ

Bu çalışmanın temel amacı, kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan annelerin beş tür kitle iletişim aracını kullanımı ve çocuklarının erken çocukluk gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu beş kitle iletişim aracı, gazeteler/dergiler, radyo, televizyon, internet ve cep telefonları olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

■ Veri Toplama

Çalışmada, Bangladeş'te 2013 ve 2019 yıllarında toplanan, ulusal temsiliyete sahip ve uluslararası standartlara uygun Çoklu Gösterge

Kümeleme Anketi (*Multiple Indicator Cluster Survey, MICS*) verileri analiz edilmiştir.

- **Örnekleme:** 2013 ve 2019 turlarına ait veriler, iki aşamalı, tabakalı küme örnekleme yöntemiyle toplanmıştır. Toplamda 2013'te 2.760, 2019'da 3.220 birincil örnekleme birimi kullanılmıştır. Veriler, hane üyeleriyle yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilmiştir.
- **Maruz Kalma Değişkeni:** Çalışmada maruz kalma değişkeni, annelerin kitle iletişim araçlarını (gazete/dergi, radyo, televizyon, internet ve cep telefonu) kullanımını ifade etmektedir. Gazete, dergi, radyo ve televizyon kullanım sıklığı annelere veya birincil bakım verenlere sorulmuş; yanıtlar “hiç, haftada bir kereden az, haftada en az bir kez, hemen hemen her gün” seçenekleri üzerinden ölçülmüştür. Bunun yanı sıra, son üç ayda internet ve cep telefonu kullanım sıklığı da sorulmuş ve aynı yanıt seçenekleriyle kaydedilmiştir.
- **Sonuç Değişkeni:** Erken çocukluk gelişimi endeksi, sonuç değişkeni olarak belirlenmiştir.

■ Veri Analizi

Çalışmada veri analizi, kırsal ve kentsel alanlarda anneler arasındaki farkları ve kitle iletişim araçları kullanımının erken çocukluk gelişimi üzerindeki etkisini incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Analizler için ki-kare testi, Mann-Whitney testi, güçlü varyanslı Poisson regresyon kullanılmıştır. Tüm analizler Stata 15 kullanılarak yürütülmüştür.

TEMEL BULGULAR

1. Genel Anlamda Kır ve Kent Farkı

Bulgular, kentsel alanlardaki çocukların kırsal alanlardaki çocuklara göre erken çocukluk gelişimi seyrinin daha sağlıklı ilerlediği görülmektedir. Kentsel alanlardaki annelerin daha fazla ve daha sık kitle iletişim aracı türlerini kullandıkları, daha yüksek eğitim ve gelir düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, kırsal alanlarda annelerin doğurganlık oranı, kentsel alanlardaki annelere göre daha yüksek bulunmuştur.

2. Medya Kullanımının Erken Çocukluk Gelişimi Üzerindeki Etkisi

Çalışmanın bir diğer bulgusu ise annelerin kullandığı kitle iletişim aracı türlerinin sayısının çocukların erken çocukluk gelişimi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir; bu etki kırsal alanlarda kentsel alanlara göre biraz daha güçlü çıkmıştır. Bununla birlikte, çocukların erken çocukluk gelişiminin sağlıklı

ilerleme olasılığı yaşla birlikte artmış; kız çocukları erkek çocuklara göre erken çocukluk gelişiminde daha avantajlı olmuştur. Bir diğer bulgu, kitle iletişim aracı kullanım sıklığı arttıkça çocukların erken çocukluk çağına uygun gelişim gösterme olasılığının da arttığı, bu ilişkinin kırsal alanlarda kentsel alanlara göre daha belirgin olduğudur.

3. Kitle İletişim Aracı Türlerinin Erken Çocukluk Gelişimi Üzerindeki Etkisi

Kırsal alanlarda gazete, televizyon ve internet kullanımı ile sağlıklı erken çocukluk gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Kentsel alanlarda ise yalnızca radyo kullanımı anlamlı bulunmuştur. Genel olarak, annelerin ve birincil bakım verenlerin kitle iletişim aracı kullanımı, çocukların gelişimi üzerinde kırsal alanlarda kentsel alanlara kıyasla daha güçlü bir etkiye sahiptir.

SONUÇ

Araştırma ile, Bangladeş'te kentsel alanlarda yaşayan çocukların, kırsal alanlarda yaşayan çocuklara göre erken çocukluk gelişimlerinin daha sağlıklı ilerlediği görülmüştür. Annelerin kitle iletişim araçlarını kullanma sıklığı ve sayısı ile çocuklarının sağlıklı gelişimleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkinin en belirgin özelliği, kırsal alanlarda kentsel alanlara kıyasla daha güçlü biçimde gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, çocuk gelişimi ve erken çocukluk eğitimi alanında bireysel, yenilikçi kitle iletişim kampanyaları ve halk sağlığı programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

Kaynak: Islam, M. M. (2023). The use of mass media by mothers and its association with their children's early development: Comparison between urban and rural areas. *BMC Public Health*, 23, 1310. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-16137-1>

